

הקדמה

לפני שלושים וחמש שנים בערך חברתי אל פרופסור אהרון יורן ז"ל, ויחד כתבנו ספר הנושא את השם "תכנון מס בחיי העסק". הספר נועד בעיקר לשמש כמורה נבוכים למעיין בכל רזי תכנון המס, בחירת החלופות השונות בפעילות עסקית זו או אחרת, וזאת במהלך חיי העסק מהקמתו ועד לחיסולו. הספר נתקבל בסבר פנים יפות על ידי קהל היעד שלו, שימש כחלק מספרות החובה בקורסי מסים באוניברסיטאות השונות, והפך למדריך בידי העוסקים בסוגיות מסים.

ואולם, במשך הזמן שחלף מאז כתיבתו ועד היום, השתנה עולם המסים ללא הכר. בפקודת מס הכנסה חוקקו יותר ממאה ושלושים תיקונים ובכללם הרפורמה של ועדת בן-שחר, כללי המיסוי בעת אינפלציה, ולאחרונה, הרפורמה בעקבות ועדת רבינוביץ והשלמתה בתיקון 147 לפקודה, ועוד. כן תוקן חוק מס שבח מקרקעין (שהפך לחוק מיסוי מקרקעין) מספר עשרות תיקונים, הונהג חוק מס ערך מוסף, צומצם היקפו של חוק עידוד תעשייה מסים, ועוד ועוד.

מהפכה זו גרמה לכך שחלק ניכר מהרעיונות והמתווים שפורטו בספר הפכו לבלתי רלוונטיים, ובמידה רבה הייתה אף סכנה בכך שמי שלא ידע להתאים בכוחות עצמו את ההתאמות המתחייבות משינויי הדין, יגיע לתוצאות הרות אסון. בשל כך, נדברנו, פרופסור יורן ואבוכי, מספר פעמים, לשנס מותניים ולגשת למלאכת עדכון של הספר, ולמעשה – כתיבתו מחדש, אלא שמחמת עומס העשייה השוטפת נדחה העניין מפעם לפעם, עד שפרופסור יורן עזב אותנו לעולם שכולו טוב, וכך נגנז הרעיון סופית.

לאחרונה חל מפנה בכל נושא תכנוני המס, כאשר רשות המיסוי החליטה לקדש מלחמה על מה שנקרא על ידה "תכנוני מס אגרסיביים", וזאת בדרך של הטלת חובת דיווח על נישומים שמבצעים תכנוני מס הכלולים ברשימה שערכה רשות המיסוי ואושרה על ידי ועדת הכספים של הכנסת. אי-דיווח בהתאם לנדרש מהווה עברה פלילית, אולם גם אם נעשה דיווח כראוי, עדיין חשוף מבצע התכנון לקנס מעין-פלילי משמעותי בגובה 30% מהמס שהיה אמור להיחסך על ידי אותו תכנון המס. חקיקה זו שינתה את כלל המשחק. עד כה היה המצב שמתכנן המס, אשר תכנון המס שלו נתגלה ונפסל עקב סעיפי אנטי-תכנון הרלוונטיים, היה, לכל היותר, משלם את המס שהיה אמור לשלם בכל מקרה אלמלא תכנון המס. יתר על כן, עקב חלוף הזמן, הוא גם היה נהנה מאשראי מוזל בגין דחיית החיוב במס הנובע מביטול התכנון שכן חיובי הצמדה וריבית על פי חוקי המס, אף על פי שאינם מותרים כהוצאה, נמוכים מחיובי הריבית על אשראי בנקאי בחריגה. נתקיים אמנם דיון בשאלה אם נישום שביצע תכנון מס שלא עלה יפה חשוף לאפשרות של העמדה לדין פלילי על שימוש בדבר תחבולה וכיו"ב (סעיף 220 לפקודת מס הכנסה), ואולם הדיון לא חרג מדיון אקדמי גרידא, שכן בפועל מעולם לא הועמד שום נישום לדין על עברה זו

בנסיבות של תכנון מס קלסי, כל עוד לא גלשו הדברים לרמה של השתמטות ממס ועסקאות בדויות. מעשה החקיקה האחרון יצר מצב חדש, שעל משמעויותיו נדון בהרחבה בהמשך הדברים, דבר אשר הציב בפני הנישום, השוקל תכנון מס, אילוצים ומגבלות שונים, שכמעט אי אפשר שלא להיכשל ולא ליפול באחת המהמורות שנפתחו לרגליו בעקבותיהם.

התפנית הזאת בכללי המשחק, והאתגרים שהיא מציבה בפני ציבור הנישומים, המוכן לשלם מס אמת תוך נקיטה בכל מתווה שיביא באופן לגיטימי להקלת נטל המס החל עליו, שהוא עדיין כבד למדי, הניעה אותי להיחלץ ולהציע לציבור הנישומים מדריך שימושי לגבי הדרכים הלגיטימיות שבהן יכלולו את מעשיהם, תוך התייחסות לאילוצים ולמגבלות שהוטלו עליהם בעקבות החקיקה האחרונה. הדברים השתנו במהלך השנים במידה כל כך רבה, עד שהגעתי למסקנה כי אין כל טעם ותכלית בניסיון לעדכן את הספר הישן, ויש למעשה להתחיל את הכול מבראשית, על בסיס הדין והנסיבות העדכניים.

בנקודת זמן זו, היה עלי לקבל החלטה לגבי היקפו של הספר, והנושאים שעמם ינסה להתמודד. ואכן החקיקה של השנים האחרונות, ובכללה אימוץ כללי המיסוי הפרסונלי, מיסוי הנאמנויות, הרחבת מיסוי שוק ההון, הרפורמה במיסוי מקרקעין ועוד, היוותה אתגר של ממש להרחבת היריעה. עם זאת ראיתי לנגד עיני את הצורך האמיתי לספק לרבים וגם טובים מדריך בסיסי שיסייע בידם למצוא את דרכם במבוך חוקי המס, ולקבל את ההחלטות העסקיות האופטימליות מבחינתם בחיי היום-יום. בסופו של דבר העדפתי את החלופה האחרונה, כדי להקל על אותו ציבור למצוא את המעניין והרלוונטי מבחינתו, וזאת על חשבון צמצום הדיון בשטחים מסוימים, מעניינים ככל שיהיו, הרלוונטיים רק למספר מצומצם של נישומים. מסיבה זו גם צמצמתי את הסקירה לנושאים הקשורים לתכנוני מס במהלך חיי עסק, החל מהקמתו וכלה בחיסולו, תוך הימנעות מגלישה לנושאים הנוגעים לאנשים פרטיים שלא בתחום העסקים כגון בנושא מיסוי דירות מגורים, זכויות סוציאליות של שכירים, ועוד. זאת ועוד, הספר אמור להיות מדריך שימושי ולא חיבור אקדמי ועל כן גם לא ראיתי צורך להרבות במובאות מהדין הזר ובהשוואה למקובל במערכות מסים אחרות, ואני מקווה כי הקוראים יסלחו לי על כך.

כאמור, מדובר כאן בספר חדש ועדכני, ואולם, כיוון שההשראה לכתיבתו נבעה באופן היסטורי מהספר "תכנון מס בחיי העסק" שכאמור נכתב על ידי פרופ' אהרון יורן ז"ל ועל ידי, מצאתי לעצמי לחובה מוסרית להקדיש ספר זה לזכרו של ידידי אהרון, אשר הסתלקותו מאתנו בטרם עת השאירה חלל ניכר בספרות משפט המיסוי בישראל. חבל על דאבדין ולא משתכחין.

יהי זכרו ברוך.